

ERIK BRAUNERHIELM:

EG – en utmaning för Sverige

Den gemensamma EG-marknaden kännetecknas av en mängd hinder. En enhetlig europeisk hemmamarknad är dock förutsättningen för att EGs industrier skall kunna konkurrera med Japan och USA.

För ett och ett halvt år sedan framlades därför en plan för hur bildandet av den Gemensamma Marknaden skall kunna fullföljas fram till 1992. Samma hinder som EG nu avskaffar finns också mellan EFTA-länderna och EG. Strävan är att EFTA-länderna successivt skall ansluta sig till de åtgärder EG-länderna genomför.

Sveriges samarbete med EG har tagit en ny vändning i och med försöket att skapa en enhetlig västeuropeisk marknad omfattande både EG- och EFTA-länderna.

Erik Braunerhielm är expert på EG-frågor och direktör i Industriförbundet.

Utän att det väckt större uppmärksamhet har Sveriges samarbete med den Europeiska Gemenskapen (EG) tagit en ny vändning som kan bli avgörande för vårt lands framtida välstånd.

Det frihandelsavtal, som Sverige slöt med EG 1972, blev mera begränsat än den svenska regeringen egentligen önskade. Trots detta anses avtalet ha fungerat väl hittills. Anledningen är främst att utvecklingen inom EG blev mindre dynamisk än väntat.

Meningen med Romfördraget var ju att skapa en gemensam marknad med fri rörlighet mellan medlemsländerna för varor, kapital och människor. Det skulle bli som i Amerikas Förenade Stater, där handeln med varor och tjänster mellan delstaterna är helt fri, där inga hinder finns mot att flytta kapital och investera var som helst och där också människorna kan röra sig fritt och arbeta var de vill.

Fragmenterad EG-marknad

Nu, nära 30 år efter det att Romfördraget undertecknades, kan vi konstatera att så har det inte blivit. Trots att tullarna försvunnit är gränskontrollen lika stark som förut mellan EG's medlemsstater. Momen är nämligen olika i olika länder och tas ut vid gränsen. Enbart gränsformalitetserna med därav föranledda dröjsmål anses skapa merkostnader om 5–7 procent av den fraktade varans värde.

Härtill kommer de tekniska handels hinder, som uppstår på grund av att de krav på en produkts kvalitet och utformning, som fastställs i statliga säkerhetsföreskrifter o dyl, är olika i olika länder. An-

talet sådana handelshinder har växt nästan lavinartat på senare år.

Det finns också en mängd andra hinder kvar mot samarbetet över gränserna inom EG:s valutarestriktioner, nationella regleringar av transporter, nationell diskriminering i den offentliga upphandlingen, skillnader i bolagslagstiftningen etc.

Allt detta innebär, att någon gemensam marknad knappast existerar ännu. Den

Nu skall vi förhandla om den ena åtgärden efter den andra, av vilka flera innebär ganska ingripande förändringar av våra nationella regleringar.

inre marknaden är fortfarande — för att låna ett av EG's älsklingsuttryck — "fragmenterad" genom nationella regleringar och hinder.

Detta betraktar Gemenskapen som något mycket allvarligt. Ty om EG's industrier — och särskilt de teknikinriktade företagen — inte kan stödja sig på en enhetlig, europeisk hemmamarknad kommer de att förbli underlägsna i konkurrensen med USA och Japan.

En västeuropeisk stormarknad

Det är mot den bakgrunden som EG nu beslutat att på allvar ta itu med den inre marknaden. Sommaren 1985 lade Kommissionen fram en vitbok med en plan för hur bildandet av den Gemensamma Marknaden skulle fullföljas under tiden fram till 1992. Listan på nödvändiga åtgärder är mycket lång och man får säkert räkna med förseningar i genomförandet. Den politiska viljan att fullborda verket föreligger

dock av allt att döma.

Då uppkom frågan vad som skulle ske med EFTA-länderna. Samma hinder och restriktioner som EG nu avskaffar finns ju också mellan EFTA-länderna. Är det inte skäl till att avveckla dessa hinder också mellan EFTA-länderna inbördes och mellan EFTA och EG?

Svaret kom i deklarationen från det ministermöte mellan EFTA- och EG-länderna, som ägde rum i Luxemburg den 9 april 1984. Den återspeglar en storartad vision — ett beslut att försöka skapa en enhetlig västeuropeisk stormarknad, eller, med deklarationens språk, "a dynamic European Economic Space" som omfattar både EG- och EFTA-länderna. Om den visionen kan förverkligas, skulle det innebära att risken för att de små EFTA-länderna ställde utanför EG's stora marknad och diskriminerades, i stort sett försvann. I praktiken innebär förslaget att EFTA-länderna successivt och så långt som möjligt skall ansluta sig till de liberaliserings- och harmoniseringsåtgärder, som EG-länderna vidtar i enlighet med vitboken.

Arbetet kom ganska snabbt i gång. Det föreligger redan en informell överenskommelse om samarbete i fråga om standardisering via de europeiska standardiseringsorganen CEN och CENELEC samt CEPT. Detta kan bli av betydelse för utformning av standarder och systemval för nya teknologier, bl a inom informationsteknologin.

Man har också förhandlat om en förenkling av gränsformaliteter. I december parafferades en konvention mellan EG och EFTA om införandet av ett enhetligt tulldokument, som skall ersätta alla de olika dokument, som nu måste åtfölja en fraktsändning.

EG – en utmaning för Sverige

Dessutom diskuteras möjligheterna för EFTA-länderna att ansluta sig till EG's system för att införa gemensamma säkerhetsföreskrifter för olika produkter. Detta system förutsätter bl a att myndigheters detaljerade föreskrifter skall kunna ersättas med hänvisning till standard. Ett testfall föreligger redan i form av EG's nya säkerhetsbestämmelser för elektrisk materiel.

EG's råd gav i september en antydning om vilka spörsmål, som man närmast skulle vilja ta upp till förhandling med EFTA: en liberalisering av transportsektorn, en förnkling av ursprungsreglerna, ömsesidigt godkännande av standarder, typgodkännande och provningsresultat, offentlig upphandling, liberalisering av kapitalrörelserna och en begränsning av statliga stödåtgärder, som snedvrider konkurrensen.

En svår uppgift

Steg för steg skall vi således rensa ut alla företeelser som i dag fragmenterar den europeiska marknaden. Det kan tyckas vara en lätt uppgift, men det är det inte. När EFTA-länderna på sin tid förhandlade om frihandelsavtalen med EG, accepterade de utan större svårigheter ursprungsregler, som var krångligare och mindre generösa, än de regler som dittills gällt inom EFTA. Frihandelsavtalen var nämligen paketlösningar och det var lätt att se att nackdelarna vägdes upp av fördelarna, dvs bortfallet av tullar.

Nu skall vi däremot under en följd av år förhandla om den ena åtgärden efter den andra, av vilka flera innebär ganska ingripande förändringar av våra nationella regleringar. Då är det lätt att förlora ur sikte

det slutmål som hägrar någon gång under 1990-talet – den enhetliga västeuropeiska hemmamarknaden.

Myndigheter och ämbetsverk i alla europeiska länder, däribland Sverige, är i regel övertygade om att de tekniska lösningar de konstruerat på olika samhällsproblem är de bästa i världen. De är därför ofta ovilliga att acceptera ändringar till förmån för en europeisk harmonisering. Hur

Vad sker med de innovationsrika mindre industriföretagen och de nya serviceföretagen?

stark politikernas vilja än är, kan byråkratin sätta käppar i hjulen. Försök i den riktningen har redan gjorts. Ändå måste sägas, att svenska myndigheter nog är mera beredda att acceptera en internationalisering än byråkraterna i många andra länder, både i och utanför EG.

Vidare är det inte säkert att alla delar av näringslivet alltid är så förtjusta i en europeisk harmonisering. Det kan ibland vara skönt att gömma sig bakom nationella regleringar, som svenska företag för länge sedan anpassat sig till, men som är svåra att uppfylla för konkurrenterna i utlandet.

Det svåraste problemet gäller dock undanröjandet av sådana olikheter i nationella bestämmelser till skydd för människors liv och hälsa (arbetarskydd, miljöskydd, trafiksäkerhet etc), som kan skapa handelshinder. Oroliga människor i vårt land har redan rest frågan, om Sverige, för att anpassa sig till en europeisk samordning, måste sänka sin redan höga standard. Det var den frågan som också oroade danskarna och som ledde till folkomröstningen i början på året. Ett förslag till änd-

ringar av Romfördraget (den s k enhetsakten) förelåg nämligen, i vilket stadgades att harmoniseringen av lagar och förordningar skulle kunna beslutas genom majoritetsomröstning i stället för med enhällighet. Samtidigt hade man emellertid uttalat att en harmonisering av bestämmelser om liv och hälsa skall ske uppåt och att ett land har rätt att hålla en högre standard under förutsättning att bestämmelserna inte i onödan utformas så, att de försvårar handeln. Detta lugnade danskarna, som svarade ja i folkomröstningen.

Den frågan kommer vi emellertid inte förbi bara med käck uttalanden om nödvändigheten av en europeisk hemmarknad. Den måste diskuteras ingående och med deltagande av alla intressenter i

Det vore groteskt, om drömmen om den västeuropeiska stormarknaden skulle stupa på att några ämbetsverk och företag inte vill ändra sina rutiner.

samhället. Och det vore bäst om den debatten startade redan nu.

Men då måste vi samtidigt erkänna, att just de tekniska lösningar, som vi i Sverige fastnat för, inte nödvändigtvis är de allena saliggörande. Är det verkligen sannolikt att de norska, danska eller västtyska myndigheterna skulle vara mindre måna om sina medlemmars liv och hälsa än vi?

Ett annat problem är att EFTA-länderna inte kan delta i EG-staternas beslutsprocess. Samarbetet måste i regel gå så till att de tolv EG-medlemmarna först enas om en lösning — därefter tillfrågas EFTAländerna om de kan ansluta sig. På det stadiet är förhandlingsutrymmet naturligtvis

minimalt. Delvis, men inte helt, kan detta uppvägas om EFTA-länderna får en möjlighet att i ett tidigt skede i EG's interna överläggningar åtminstone framlägga sina synpunkter och önskemål.

För att vara alldeles säker på att EG's cirklar inte skall kunna rubbas förutsätter Gemenskapen att harmoniseringen i stor utsträckning genomföres genom parallella och autonoma åtgärder från EFTA-ländernas sida. Vi deltar inte i EG's samarbete utan gör, för oss själva, likadant som de.

I många stycken påminner detta om den samarbetsform, som en gång kallades association och som EG-kommissionen i början av 1970-talet förklarade vara ovärdig en avancerad industrination.

Naturligtvis behöver EFTA-länderna inte i allt kopiera EG's åtgärder. Men avvikelserna får inte bli för många och för stora, ty då uppnås inte slutmålet — den enhetliga västeuropeiska stormarknaden.

Ännu är mycket oklart i fråga om den europeiska integrationsutvecklingen. EGländerna förefaller emellertid fast beslutna att fullborda den Gemensamma Marknaden. Den anses utgöra en förutsättning för ökad tillväxt och sysselsättning. Med den som bas skall näringslivet utvecklas till ökad internationell konkurrenskraft.

FoU-samarbetet

De "strategiska" forskningsprogram som EG igångsatt — ESPRIT, RACE, BRITE och allt vad de heter — syftar inte enbart till att ta fram nästa generation teknologi. Målsättningen är framför allt att främja ett företagssamarbete inom forskning och utveckling, som kan föra till en internationellt konkurrenskraftig struktur särskilt på

den teknikinriktade industrin. En struktur baserad på en europeisk hemmamarknad, som i storlek, köpkraft och dynamik kan mäta sig med de amerikanska och japanska marknaderna. För närvarande diskuterar Sverige med EG på vilka villkor svensk industri kan delta i detta FoU-samarbete, på basis av det ramavtal om forsknings-samarbete, som undertecknades i början av 1986.

Vad innebär en avskärmning?

Med fullbordandet av den Gemensamma Marknaden blir EG ett kommersiellt och näringspolitiskt enhetligt område utan interna gränser. Ett sådant område blir med nödvändighet avgränsat och avskärmat från utomstående länder, på samma sätt som de amerikanska och japanska marknaderna är avskärmade mot Sverige. Detta är en effekt, som EG inte önskar, vad EFTA-länderna beträffar. Därför erbjudandet till EFTA att anpassa sig till utvecklingen av den Gemensamma Marknaden.

Det franska viseringstvånget kan ses som en förvarning om vad som kan hända på ett icke kommersiellt område. Om all gränskontroll inom EG upphävs måste man skärpa kontrollen av smuggling, knarkklångning och terrorister vid yttergränserna. Enda möjligheten för Sverige att undvika detta är att den svenska polisen och tullverket accepterar ett långtgående samarbete med EG's myndigheter, som kan ersätta den fysiska gränskontrollen.

Avskärmningen drabbar naturligtvis främst näringslivet. Icke så mycket de stora företagen — de är i allmänhet redan etablerade i EG och kan utvidga sin verksamhet där. Men vad sker med de innovationsrika

mindre industriföretagen och de nya serviceföretagen? Det är ju därifrån fönyelsen av det svenska näringslivet skall komma. Skall deras utveckling bli dimensionerad med enbart Sverige som hemmamarknad?

Svensk omprövning?

Misslyckas målsättningen att skapa en västeuropeisk stormarknad måste Sverige ompröva formerna för samarbetet med EG. Många anser, att Norge kommer att vara moget att söka medlemskap om cirka fem år. Då kommer Sverige att bli tvunget att ta ställning — i ena eller andra riktningen.

Den svenska regeringen har helhjärtat och initiativrikt gått in för det utökade samarbetet med EG, som nu diskuteras. Det hade kanske varit önskvärt att regeringen givit mera handgripliga bevis på politisk vilja, men det kommer måhända. Det finns i varje fall anledning att stödja regeringen i dess nuvarande strävanden.

Inför de förhandlingar, som så småningom ledde fram till 1972 års frihandelsavtal, deklarerade regeringen att det endast var neutralitetspolitiska skäl, som hindrade Sverige att bli medlem i EG. Däremot hade vi inga avgörande svårigheter att acceptera alla delar av det ekonomiska samarbete, som Romfördraget föreskrev. Den inställningen måste ju stå sig än i dag och framför allt inför det jämförelsevis begränsade samarbete, som vi nu ger oss in på.

Det vore groteskt, om drömmen om den västeuropeiska stormarknaden skulle stupa på att några ämbetsverk och företag inte vill ändra sina rutiner.